

گلوتاتیون S-ترانسفرازها و عملکرد آنها به‌عنوان یک ابرخانواده پروتئینی در گیاهان

مریم شهبازی^{۱*}، امین کرمی^۲، محمد سعید پذیرنده^۳، زهرا سادات شبر^۴^۱ گروه محیط‌زیست، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان،^۲ گروه زیست‌شناسی گیاهی، دانشکده زیست‌شناسی دانشگاه تهران،^۳ گروه زیست‌شناسی، دانشکده علوم پایه، دانشگاه بوعلی سینا، همدان^۴ گروه زیست‌شناسی سامانه‌ها، پژوهشگاه بیوتکنولوژی کشاورزی، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی (AERRO)

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۸/۰۷، تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۱/۰۲/۱۸)

چکیده

گلوتاتیون S-ترانسفراز (GST) از بزرگترین خانواده‌های پروتئینی چند ژنی است که در تمام گونه‌های گیاهی و سایر موجودات زنده حضور دارند. تاکنون برای GSTها که در شرایط تنش و محرک‌های درونی و بیرونی بسیار القاپذیر هستند، نقش‌های متعددی در گیاهان از جمله دخالت در متابولیسم ثانویه، رشدونمو، از طریق فعالیت آنتی‌اکسیدانی مقابله با تنش‌های محیطی مانند خشکی، حرارت بالا، شوری و همچنین سم‌زدایی علف‌کش‌ها شناخته شده است. این آنزیم‌ها با اتصال گلوتاتیون به انواع سوبستراها مانند اندوبیوتیک‌ها و زنوبیوتیک‌ها منجر به سم‌زدایی سلولی می‌شوند. اغلب GSTها آنزیم‌های محلول سیتوپلاسمی بوده ولی ایزوفرم‌های میتوکندریایی و میکروزومال هم در گیاهان و حیوانات شناخته شده‌اند. در این مقاله بخشی از مهم‌ترین یافته‌های اخیر درباره تکامل GST، فراوانی و ویژگی‌های ساختاری با تأکید بر نقش‌های آنها در گیاهان ارائه می‌شود. همچنین به جدیدترین کاربردهای این خانواده پروتئینی در بیوتکنولوژی و محیط‌زیست اشاره خواهد شد.

واژه‌های کلیدی: آنتی‌اکسیدان، بیوتکنولوژی، رشدونمو، سم‌زدایی، گلوتاتیون S ترانسفراز، متابولیسم ثانویه

مقدمه

مانند ذرت، گندم، توتون، کاج، سویا، آرابیدوپسیس، جو، میخک، سیب‌زمینی، نخود، سورگوم و نیشکر بدست آمده است. شناسایی، کلونینگ و طبقه‌بندی این آنزیم‌ها در تحقیقات گسترده‌تری سال‌های بعد صورت گرفته است. نام رایج «گلوتاتیون S-ترانسفراز» برای این پروتئین‌های با عملکردهای متعدد، نامی گمراه‌کننده است، زیرا در طی واکنش آنزیمی، بخش گلوتاتیونیل و نه اتم گوگرد منتقل می‌شود. علاوه بر این، همه GSTها به‌عنوان ترانسفراز عمل نمی‌کنند، در مواردی

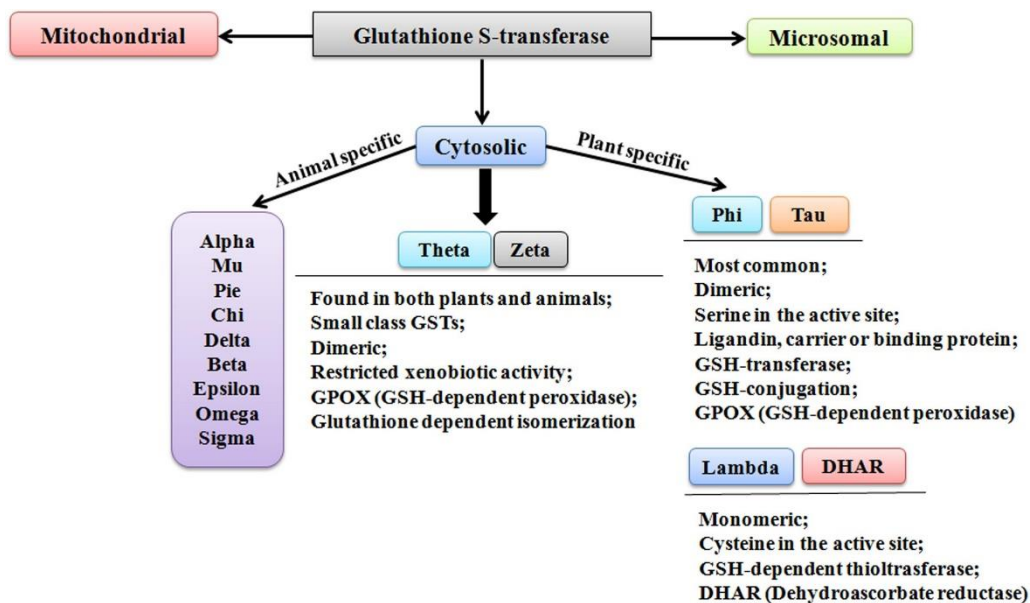
آنزیم‌های گلوتاتیون S-ترانسفراز نزدیک به دو درصد پروتئین‌های قابل‌حل در گیاهان را تشکیل می‌دهند (Scalla and Roulet, 2002). این آنزیم‌ها برای اولین بار در سال ۱۹۷۰ در گیاه ذرت و در فرایند سم‌زدایی علف‌کش آترازین کشف شد (Frova, 2003). امروزه با توجه به عملکرد و نقش این خانواده بزرگ پروتئینی و براساس سوبستراهای مختلف، اطلاعات زیادی از حضور گسترده GSTها در سایر گیاهان

گلوپروتئین را به اپوکسیدها اضافه می‌کنند یا دی‌سولفید و پراکسید را احیا می‌کنند و یا ایزومریزاسیون را کاتالیز کنند. همچنین GSTها (EC 2.5.1.1.8) آنزیم‌های کلیدی فاز II سم‌زدایی آنزیمی هستند که در پایین‌دست سیتوکروم P450 در متابولیسم سلولی فعالیت می‌کنند. آنزیم‌های GST اتصال تیول هسته دوست مربوط به گلوپروتئین احیا را به مرکز الکترون دوست ترکیبات درون‌زا (endogenous) و برون‌زا (exogenous) از جمله مواد سمی و سرطان‌زای محیطی، آفت‌کش‌ها، داروها کاتالیز می‌کنند (Vaish *et al.*, 2020).

ساختار GST، تنوع و جایگاه سلولی در گیاهان: به‌طور عمومی GSTهای محلول به هر دو صورت دایمرهای همو و هترو همراه با زیرواحدهایی با اندازه ۲۵ کیلودالتون فعال هستند. هر زیرواحد دایمر حاوی جایگاه‌های کاتالیتیک مستقل می‌باشد که از دو جزء (دمین ۱ و ۲) تشکیل شده و بین دو دمین یک رابط کوتاه با اندازه متغیر بین ۵ الی ۱۰ اسیدآمینه قرار دارد. دمین ۱ جایگاه اتصال برای گلوپروتئین (G-site) است که از یک سری اسیدهای آمینه موجود در دمین آمینو انتهایی پلی‌پپتید شکل گرفته است. دمین ۲ یک جایگاه اتصال برای سوبستراهای آب‌گریز (H-site) بوده که از اسیدهای آمینه موجود در دمین کربوکسیل انتهایی شکل گرفته است. این دو جایگاه با هم مرکز فعالیت آنزیمی را تشکیل می‌دهند. دمین ۲ از لحاظ توالی و ساختار بسیار متغیر بوده که بیانگر تنوع سوبستراهای آب‌گریز بسیاری است که با دسته‌های مختلف GST در ارتباط هستند، اما دمین ۱ بسیار حفظ شده و به‌طور خاص در ارتباط با فعالیت‌های کاتالیتیکی مربوط به گلوپروتئین است. در مجموع GSTها براساس شباهت توالی، ایمونولوژی، ویژگی‌های کیتیکی شامل نوع اسیدآمینه در جایگاه اتصال و ساختار ژنومی به دسته‌های مختلف تقسیم‌بندی می‌شوند. هفت دسته مشخص از این آنزیم شامل فی (Phi)، تا (Tau)، لامبدا (Lambda)، دی‌هیدرو آسکوربات ردوکتاز (DHARs)، تتا (Theta)، زتا (Zeta) و تتراکلروهیدروکوئینون دی‌هالوژناز (TCHQD) وجود دارد که چهار دسته اول فقط در گیاهان یافت می‌شوند. اسیدآمینه سرین در فعال‌سازی گلوپروتئین

به‌صورت شکل‌گیری و پایداری تیول فعال‌شده گلوپروتئین در دمین ۱ نقش اساسی داشته و حضور آن در دسته‌های Phi, Tau, Zeta و Theta مشهود است (Armstrong, 1997). در دو دسته جدید DHAR و Lambda حضور اسیدآمینه سیستئین در شکل‌گیری دی‌سولفید گلوپروتئین دخیل هستند (Frova, 2006). GSTهای Theta و Zeta هم در گیاهان و هم در جانوران دیده می‌شوند. اخیراً یک دسته جدید از GST به نام Omega نیز گزارش شده است. مطالعات اخیر تعداد دسته‌های براساس ساختار جایگاه کاتالیتیکی تا ۱۴ دسته در گیاهان خشکی‌زی پیشنهاد می‌کنند (Sylvestre-Gonon *et al.*, 2019). در سال‌های اخیر وجود ژن‌های GST و ویژگی‌های مولکولی در گیاهان غیرآوندی از جمله خزها و نیز موجودات ابتدایی‌تر مثل قارچ‌ها و جلبک‌ها نیز گزارش شده است. تا به امروز در گیاهان، جانوران، قارچ‌ها و باکتری‌ها ۳۶ دسته گلوپروتئین S-ترانسفراز شناسایی شده است و ساختار کریستالی بیش از ۲۰۰ گلوپروتئین S-ترانسفرازهای محلول در موجودات زنده تعیین شده است. قابل ذکر است که در بین گیاهان، سویا دارای بیشترین تعداد با ۱۰۱ GST می‌باشد. GSTهای گروه Phi و Tau در میان گیاهان بیشتر دیده می‌شوند. به‌طور استثناء گندم دارای GSTهای گروه Tau کمتری با هشت ژن GST است. دسته‌بندی خانواده‌های گلوپروتئین S-ترانسفراز در گیاهان و جانوران در شکل یک نمایش داده شده است (Kumar and Trivedi, 2018).

اغلب GSTها محلول در آب و سیتوسولی هستند (da Fonseca *et al.*, 2010). در گذشته و تا قبل از شناسایی دو آنزیم گلوپروتئین S-ترانسفراز NtParA در هسته سلول‌های تنباکو و GTSU12 در هسته سلول‌های آرابیدوپسیس، تصور می‌شد که این آنزیم‌ها فقط در سیتوسول حضور دارند (Zettl *et al.*, 1994; Dixon and Edwards, 2009). امروزه گزارشی از حضور GSTها در سایر اندامک‌ها و بخش‌های سلولی از جمله کلروپلاست، میتوکندری‌ها (Kappa)، میکروزومال (MAPEG) و همچنین در شبکه آندوپلاسمی وجود دارد (Lallement *et al.*, 2014). گلوپروتئین S-ترانسفرازها از نظر

شکل ۱ - دسته‌بندی خانواده‌های گلوپاتیون S-ترانسفراز در گیاهان و جانوران (Kumar and Trivedi, 2018)

Ser است (Sylvestre-Gonon *et al.*, 2019). ماهیت جایگاه G جهت اتصال و چرخش مناسب گلوپاتیون و همچنین ویژگی جایگاه H در اتصال به سوبسترا تعیین‌کننده تعداد واکنش‌های ممکن است. با استفاده از آزمون اسپکتروفتومتری می‌توان اتصال آنزیم و سوبسترا را در تغییرات جذب ۳۴۰ نانومتر ثبت کرد (Rezaei *et al.*, 2013).

زنوبیوتیک‌ها معمولاً دارای مراکز الکترون دوست می‌باشند که عمده فعالیت این مراکز مربوط به حضور اتم‌های کربن، نیتروژن و سولفور است. واکنش GST با زنوبیوتیک‌ها منجر به واکنش گلوپاتیون‌شدن (S-glutathionylated) می‌شود و کمپلکس ایجادشده از لحاظ فعالیت ضعیف بوده و به راحتی در آب قابل‌حل است که مسیر سم‌زدایی را تسهیل می‌کند.

اغلب واکنش‌های ترکیب گلوپاتیون از نوع جابه‌جایی یک هالوژن از جایگاه الکترون دوست بر روی حلقه آروماتیک، هتروسیلیک و یا یک گروه آلکیل است. ترکیب گلوپاتیون با علف‌کش آترازین، فلورودیفن، پنتاکلرونیتروبنزن (PCNB)، پروپاکلر، کلریمورون اتیل و متیداتیون مثال‌هایی از این نوع واکنش هستند (Brown, 1990). در گیاهان ترکیب گلوپاتیون با استفاده از یک کاست متصل به ATP (T) از سیتوسول وارد

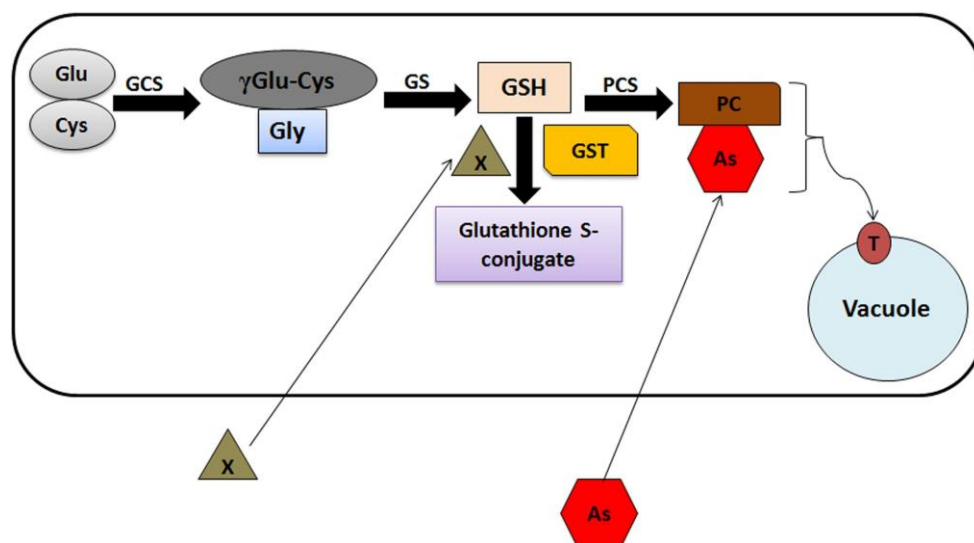
محل قرارگیری در سلول نیز دارای سه دسته‌بندی اصلی می‌باشند: گلوپاتیون S-ترانسفرازهای سیتوسولی، گلوپاتیون S-ترانسفرازهای میکروزومال و گلوپاتیون S-ترانسفرازهای میتوکندریایی که از بین این سه دسته، گلوپاتیون S-ترانسفرازهای سیتوسولی از نظر تعدادی بزرگتر از دو گروه دیگر هستند (شکل ۱).

مکانیسم کاتالیتیک و فعالیت‌های لیگاندی GST در گیاهان:

چنانچه ذکر شد آنزیم‌های GST اتصال تیول هسته دوست مربوط به گلوپاتیون احیا را به مرکز الکترون دوست ترکیبات داخلی و خارجی کاتالیز می‌کنند:

واکنش حاصل از ماده الکترون دوست و گلوپاتیون منجر به تولید ترکیبی می‌شود که نسبت به ترکیب مادری کمتر فعال است، بنابراین حلالیت زنوبیوتیک‌های آب‌گریز افزایش می‌یابد. مطالعات بر روی فعالیت آنزیمی GSTها نشان می‌دهد که واکنش گلوپاتیون و سوبسترا در یک مکانیسم تصادفی متوالی صورت گرفته که در آن دو سوبسترا به دو محصول تبدیل می‌شوند. در GSTهای متعلق به دسته‌های آلفا، مو، پی و سیگما، فعال‌سازی گلوپاتیون از طریق تعامل با تیروزین Tyr در فاصله پیوند H از گوگرد GSH انجام می‌شود. در آنزیم‌های دسته‌های دیگر، باقی‌مانده کاتالیزوری سیستئین Cys یا سرین

شکل ۲- مدل شماتیک عمل سم‌زدایی گلوپتاتیون S-ترانسفراز. γ Glu، گلوپتامات؛ Cys، سیستئین؛ γ ECS، γ گلوپتامیل سیستئین سنتاز؛ Gly، گلیسین؛ GS، گلوپتاتیون سنتاز؛ GSH، گلوپتاتیون؛ X، زنیوبوتیک؛ GST، گلوپتاتیون S-ترانسفراز؛ PCS، فیتوکلناتین؛ As، آرسنیک؛ PC-As، کمپلکس فیتوکلناتین آرسنیک؛ T، ناقلین واکونلی (Kumar and Trivedi, 2018) ABCC1/ABCC2

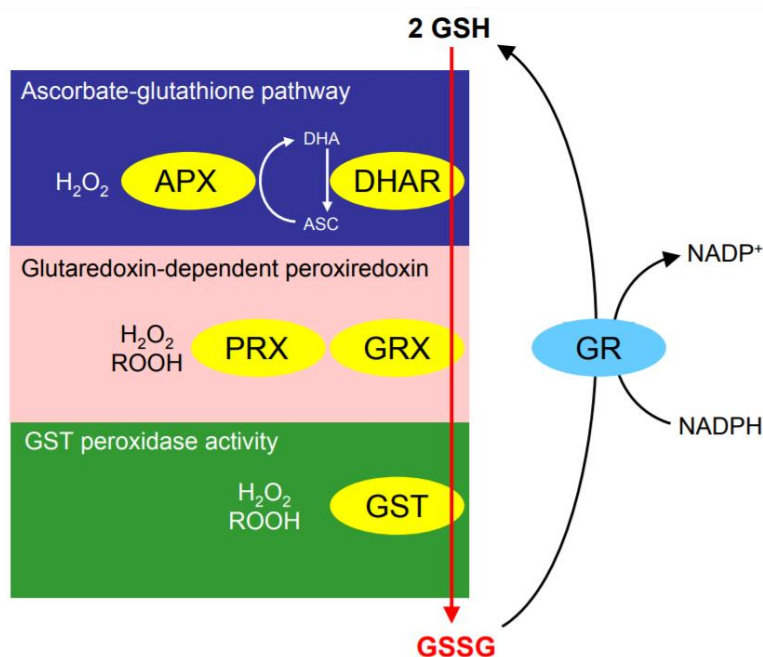
دی‌سولفید (GSSG) در شرایط تنش کاهش می‌یابد و انواع آنزیم‌های آنتی‌اکسیدان کاتالاز و پراکسیداز در برقراری این تعادل در سلول نقش دارند. یکی از مهم‌ترین این آنزیم‌های پراکسیداز GSTها هستند که از بین رادیکال‌های آزاد اکسیژن، میزان پراکسید هیدروژن و سایر پراکسیدهای درون سلولی را تنظیم می‌کنند. اکسیداسیون گلوپتاتیون یا به صورت مستقیم یا از طریق آسکوربات صورت می‌گیرد (Noctor *et al.*, 2011). آنزیم‌های دخیل در این چرخه تنظیمی در شکل ۳ نشان داده شده است.

اتصال گلوپتاتیون به سوبسترا در اغلب موارد به سم‌زدایی منجر می‌شود، ولی در موارد نادری و در ارتباط با برخی اعضای خانواده GST و تعداد اندکی از سوبستراها این واکنش تولید محصولات سمی نیز می‌کند، در این حالت ترکیب گلوپتاتیون و سوبسترا، بسیار فعال‌تر از ترکیبات مادری است. به عنوان مثال ترکیب گلوپتاتیون و هالوآلکن‌ها منجر به تولید یون اپی‌سولفونیوم یا فرمالدئید، ترکیبی ناپایدار ولی اکسیداتیو می‌شود (Deponete, 2013).

همچنین آنزیم‌های GST دارای فعالیت‌های غیرکاتالیتیکی نیز هستند که تحت عنوان فعالیت‌های لیگاندی به شمار می‌آید.

واکونل شده تا به فضای خارج سلولی هدایت شود (Kumar and Trivedi, 2018). تصویر شماتیک سم‌زدایی آرسنیک توسط GST در گیاهان در شکل ۲ به نمایش در آمده است. اگرچه دخالت اعضا خانواده گلوپتاتیون S-ترانسفرازها در رشد و نمو گیاهان و تنش‌های غیر زیستی گزارش شده است (Nianiou-Obeidat *et al.*, 2017)، اما اطلاعات محدودی در مورد نقش این خانواده ژنی در تنش‌های ایجادشده با آرسنیک در دسترس می‌باشد. در میان دسته‌های مختلف این خانواده ژنی نقش دسته لامبدا در پاسخ به تنش‌های آرسنیکی گزارش شده است (Kumar *et al.*, 2013).

یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های GSTها که بدون تشکیل ترکیب حدواسط شکل می‌گیرد، فعالیت پراکسیدازی آنها به عنوان یک آنتی‌اکسیدان است. در این نوع واکنش گلوپتاتیون به عنوان عنصر هسته‌دوست با اکسیژن الکترون‌دوست، هایپراکسید واکنش داده و پس از احیاکردن این ترکیب از شدت سمیت این ترکیب می‌کاهد. نتیجه این فعالیت، حفاظت از سلول در برابر اثرهای منفی گونه‌های اکسیژن آزاد حاصل از واکنش‌های اکسیداتیو در تنش‌ها است. نسبت گلوپتاتیون به فرم احیا (GSH) به گلوپتاتیون به فرم اکسید یا گلوپتاتیون

شکل ۳- شمای ساده دخالت گلوتاتیون S-ترانسفراز در حفظ تعادل اکسید و احیا گلوتاتیون و متابولیسم پراکسید. اکسیداسیون گلوتاتیون به صورت مستقیم یا از طریق آسکوربات. APX، آسکوربات پراکسیداز؛ ASC، آسکوربات؛ DHA (R)، دهیدروآسکوربات ردوکتاز؛ GR، گلوتاتیون ردوکتاز؛ GRX، گلوتاریدوکسین؛ GST، گلوتاتیون S-ترانسفراز؛ PRX، پراکسیدوردوکسین؛ ROOH، پراکسید آلی (Noctor *et al.*, 2011)

دارد، زیرا گیاهان زراعی پهن برگ و باریک برگ دارای سطوح بالای فعالیت GST و متحمل در برابر علفکشها هستند (Chronopoulou *et al.*, 2017). GSTها در متابولیسم درونزا چون خشتی سازی تنشهای اکسیداتیو به عنوان پراکسیدازهای وابسته به گلوتاتیون، ایزومرازهای وابسته به GST، فعالیتهای غیرکاتالیکتیکی به عنوان پروتئینهای متصل به فلاونوئیدها، پروتئینهای دخیل در سیگنالینگ تنش و تنظیم کننده مرگ یاخته ای نیز دخیل هستند ولی نقش اخیر آنها به طور دقیق مشخص نشده است. اگرچه بعضی از متابولیت های ثانویه مانند استروئیدها، لکوترینها، مواد فرار گوگرددار و گلوکوزینولاتها به وسیله بعضی از ایزوزیم های GST ساخته می شوند (Nianiou-Obeidat *et al.*, 2017).

نقش GST در رشدونمو گیاهان: GSTها به هورمونهایی مانند اکسین و سیتوکینین متصل می شوند و می توانند سبب القای فعالیت فیتوهورمونهایی مانند اتیلن، اکسین، متیل جاسمونات، سالیسیلیک اسید و آبسیزیک اسید شوند (Shi *et al.*

این آنزیمها قابلیت اتصال به ترکیبات متنوعی از جمله بیلیروبین، آهن، نمک صفراوی، استروئید، رنگها و برخی داروها را دارند. این ویژگی سبب ذخیره و انتقال سریع این ترکیبات به گیرنده های اختصاصی و بخش های مختلف سلولی شده و مانع از آسیب رسانی سم های سلولی و ژنوتوکسیکها به پروتئینها و DNA می شود (Axarli *et al.*, 2004).

نقشها و وظایف GSTها در گیاهان: برخی از مهم ترین وظایف GSTها در گیاهان شامل رشدونمو گیاه، دخالت در مقابله با تنشهای زیستی و غیرزیستی، پیام رسانی هورمونها، سیگنالینگ یاخته ای و تنظیم هومئوستازی اکسید و احیا، بیوسنتز و انتقال متابولیت های ثانویه مانند آنتوسیانین و همچنین کنترل مرگ یاخته ای (Apoptosis) است (Hu *et al.*, 2016; Chronopoulou *et al.*, 2017). GSTها، حمله گروه تیول ترکیب سه پپتیدی گلوتاتیون GSH (γ -Glu-Cys-Gly) به مولکول های الکترون دوست و سموم آب گریز راکاتالیز می کنند. واکنش گلوتاتیون شدن برای انتخاب علفکشها بسیار اهمیت

گلوپتایون بر روی ایندول-۳-استونیتریل ترکیب دفاعی کامالکسین را سنتز می‌کند (Su et al., 2011).

همچنین در گیاه انگور *Vitis vinifera*، فعالیت لیگانندی GSTها برای انتقال آنتوسیانین‌ها از سیتوسول به واکوئل‌ها لازم است و فعالیت GST و تراکم آنتوسیانین با تیمار ساکارز، جاسمونیک اسید و نور تقویت می‌شود (Conn et al., 2008). مطالعه بر روی گلبرگ‌های نابالغ گیاه سیکلامن نیز نشان داد که گروهی از GSTها به نام *CkmGST3* در تجمع آنتوسیانین‌ها در سیکلامن دخالت دارند (Kitamura et al., 2012).

GST و مقاومت به علف‌کش‌ها: مقاومت محصولات

زراعی به علف‌کش‌ها برای تولید در بخش کشاورزی از اهمیت بالایی برخوردار است و GSTها عمدتاً در تحمل به علف‌کش‌ها نقش مهمی ایفا می‌کنند. این پروتئین‌ها با تشکیل کمپلکس ترکیبی گلوپتایون احیا (GSH) و GST در سم‌زدایی انواع مختلفی از علف‌کش‌ها مانند آلاکلور، فلورودیفن، گلایفوزیت، آترازین، متولاکلر، تیوکاربامات و غیره دخالت می‌کنند. گلایفوزیت یک علف‌کش گسترده اثر است که در کنترل علف‌های هرز غلات مورد استفاده قرار می‌گیرد. نقش GSTهای گروه Tau در *Vigna radiata* در سم‌زدایی گلایفوزیت و تحمل گیاه به این علف‌کش به اثبات رسیده است (Basantani et al., 2011). گروه خاصی از GSTهای متعلق به گروه Phi با نام MHR-GSTF مسئول مقاومت به طیف وسیعی از علف‌کش‌ها می‌باشند. این گروه دارای فعالیت بالای هیدروپراکسیدازی هستند و با کاهش هیدور پراکسیدازهای سمی، نقش سم‌زدایی را ایفا می‌کنند (Georgakis et al., 2020). دلیل مقاومت بعضی گیاهان تفاوت ویژگی‌های کاتالیتیک و سوبسترای آن‌ها است. ویژگی MHR-GSTFها می‌تواند برای تولیدکنندگان محصولات کشاورزی مقاوم به علف‌کش جالب توجه باشد. در مطالعه مقایسه‌ای ساقه و ریشه ذرت در مورد اثر علف‌کش متولاکلر حاکی از بیان افزایش یافته ژن‌های GST به‌ویژه در ریشه است. شواهد جدیدی نشان می‌دهد که GSTها سیستم طبیعی دفاعی گیاهان در برابر تنش‌های اکسیداتیو حاصل از علف‌کش‌ها هستند و در

GSTها با فعالیت لیگانندی در انتقال داخل سلولی اکسین‌ها شرکت می‌کنند (Gullner et al., 2018). شواهد زیادی وجود دارد که GSTهای گیاهی در فرآیند رشد و تکامل گیاهی در شرایط *in vitro* و *in vivo* نقش مهمی ایفا می‌کنند (Gong et al., 2005). در گیاه برنج کاربرد هورمون‌های گیاهی بیان تعداد زیادی از ژن‌های خانواده GST را تغییر می‌دهد (Jain et al., 2010). گزارش‌هایی مبنی بر نقش GSTهای گروه لامبدا در روند رشد و تکامل اولیه مثل جوانه‌زنی بذرهای برنج وجود دارد، بطوریکه سرعت جوانه‌زنی بذر در لاین‌های با بیش‌بینی ژن‌های GST حدود چهار برابر بیشتر از لاین‌های وحشی است (Kumar et al., 2013). همچنین یک گروه از GSTها مربوط به دسته Tau در اراییدوپسیس به نام *AtGSTU17* در توسعه جوانه‌زنی، افزایش طول هیپوکوتیل، تراکم آنتوسیانین و مهار سبزشدن وابسته به نور قرمز دور نقش دارد و بیان *AtGSTU17* توسط گیرنده‌های نوری مختلف به ویژه فیتوکروم A در شرایط نوری و توسط هورمون‌های گیاهی مختلف مثل اکسین و آبسزیک اسید کنترل می‌شود (Jain et al., 2010). بررسی نقش دو ژن *PpGST1* و *PpGST2* در رسیدگی میوه گلابی *Pyrus pyrifolia* نشان داد که این دو ژن طی نمو و رسیدگی میوه‌ها در پاسخ به قند گلوکز، سالیسیلیک اسید و اکسین نقش مهمی ایفا می‌کنند (Shi et al., 2014).

GST در متابولیسم ثانویه گیاهی: GSTها در سنتز

متابولیت‌های مختلف، سیگنالینگ و متابولیسم ثانویه در گیاهان نقش‌های مهمی ایفا می‌کنند. برای مثال در آراییدوپسیس *AtGSTf12* در تراکم آنتوسیانین‌ها و پروآنتوسیانیدین نقش دارد، در حالیکه *AtGSTu20* پاسخ‌ها به دریافت نور را تعدیل می‌کنند. در آراییدوپسیس *AtGSTf2* یک اتصال محکم بین فیتوآلکسین مشتق‌شده از ایندول و کامالکسین را برقرار می‌کند و احتمالاً به‌طور انتخابی در انتقال و اتصال Flavonol quercetin-3-O-rhamnoside به‌عنوان ترکیبات دفاعی گیاهی درگیر می‌شود و نقش تنظیم‌کنندگی خود را ایفا می‌کند (Dixon et al., 2011). در حالیکه *AtGSTF6* با کاتالیزکردن

سال‌های اخیر بر این اساس محصولات تراریخته مقاوم به علف‌کش‌ها تولید و طراحی شده است (Georgakis et al., 2020).

GST و عملکرد آن در برابر تنش‌ها: به‌طورکلی الیسیتورها ترکیباتی با منشاء زیستی و غیرزیستی هستند که از طریق القای سیستم دفاعی باعث بیوستنز و انباشت متابولیت‌های ثانویه و پاسخ‌های دفاعی می‌شوند. پروتئین‌ها، الیگوساکاریدها، اسیدهای چرب و مشتقات آنها می‌توانند نمونه‌هایی از الیسیتورهای خارجی باشند (Eder and Cosio, 1994). مطالعات پروتئومیکس و ژنومیکس نشان می‌دهند که ژنوتیپ‌های متحمل به تنش‌های زیستی و غیرزیستی نسبت به ژنوتیپ‌های حساس، فعالیت بیشتری در آنزیم‌های آنتی‌اکسیدان به‌ویژه GST دارند و کاربرد بعضی از الیسیتورهای خارجی می‌تواند سبب افزایش فعالیت این آنزیم در سطح بیان ژن و یا فعالیت آنزیم شود (Rezaei et al., 2013).

تنش‌های زیستی: شواهد زیادی بیانگر دخالت GST‌های گیاهی در مقابله با تنش‌های زیستی از جمله آلودگی‌های انگلی و پاسخ‌های دفاعی در مقابل گیاه‌خواران و یا پاتوژن‌ها است. GST‌های خانواده Tau به‌صورت ویژه در پاسخ‌های دفاعی نقش دارند و نقش دفاعی یکی از گروه‌های خانواده Tau‌های *Glycine max* به نام *GmGSTU10-10* در پاسخ به ویروس موزائیک سویا (SMV) و افزایش بیان ژن این آنزیم به اثبات رسیده است (Skopelitou et al., 2015). این آنزیم تنها آنزیم GST در بین ۲۵ ایزوآنزیم مختلف در سویا است که در آلودگی به ویروس موزائیک سویا SMV القا می‌شود (Babu et al., 2008). عملکرد کاتالیتیکی آنزیم *GmGSTU10-10* آنتی‌اکسیدانی با عمل هیدروپراکسیدازی است، واکنش‌های بسیار زیاد دیگری را نیز کاتالیز می‌کند و با سوبستراهای متعددی وارد واکنش می‌شود. به‌علاوه میزان اندک ثابت میکائلیس-متن (km) این آنزیم و میل ترکیبی زیاد آن به گلوپروتئین به فرم احیا (GSH) بیانگر آن است آنزیم *GmGSTU10-10* در شرایط غلظت پائین GSH مانند آنچه که در تنش‌های اکسیداتیو رخ می‌دهد، بسیار کارآمد خواهد بود

(Skopelitou et al., 2015). یکی از GST‌های خانواده Tau از گیاه لوبیا *Phaseolus vulgaris* به نام PvGSTU3-3 که سوبسترای تخصصی دارد، با آلوده‌شدن گیاه به انگل *Uromyces appendiculatus* القا می‌شود و با خاصیت قوی کاتالیتیکی به‌عنوان یک هیدروپراکسیداز، تیول ترانسفراز و دهیدروآسکوربات ردوکتاز عمل می‌کند (Chronopoulou et al., 2014). همچنین هنگامی که گیاه *Nicotiana benthamiana* به‌وسیله ویروس موزائیک بامبو (BaMV) آلوده می‌شود، سطوح بیان ژن‌های *NbGSTU1* و *NbGSTU3* که از GST‌های خانواده Tau هستند بالا می‌رود (Chen et al., 2013). گروه‌های مختلفی از GST به‌طور قابل‌توجهی در مراحل اولیه آلودگی‌های باکتریایی، قارچی و ویروسی القا می‌شوند. مطالعات پروتئومیکس تجمع پروتئین‌های GST در گیاهان آلوده را تأیید کرد. علاوه بر این، مطالعات عملکردی نشان داد که بیان بیش از حد یا خاموش کردن GST‌های خاص می‌تواند به‌طور قابل‌توجهی علائم بیماری و همچنین نرخ تکثیر پاتوژن را تغییر دهد. با این حال، اطلاعات بسیار محدودی در مورد عملکردهای متابولیکی دقیق ایزوآنزیم‌های GST در شرایط حضور پاتوژن و در مورد سوبستراهای درون‌زا وجود دارد. GST‌ها با فعالیت گلوپروتئین پراکسیدازی می‌توانند هیدروپراکسیدهای لیپیدی سمی را که در طول آلودگی جمع می‌شوند سم‌زدایی کنند. علاوه بر این، القای ژن‌های GST یا افزایش فعالیت‌های GST اغلب در گیاهانی که با میکروارگانیزم‌های مفید (باکتری‌ها و قارچ‌ها) تیمار شده‌اند باعث ایجاد پاسخ مقاومت سیستمیک (ISR) به آلودگی‌های بیماری‌زای بعدی شده است. تحقیقات بیشتری برای آشکارشدن عملکردهای متابولیکی دقیق ایزوآنزیم‌های GST در گیاهان آلوده و درک سهم آنها در مقاومت به بیماری مورد نیاز است (Gullner et al., 2018).

تنش‌های غیر زیستی: تنش‌های غیرزیستی مانند دمای بالا و پایین، شوری، خشکی، فلزات سنگین، پرتوهای فرابنفش و غیره به‌طور گسترده‌ای بر رشد و نمو گیاهان اثر می‌گذارند، بنابراین گیاهان در طول تکامل به سیستم‌های دفاعی جهت

هنگامی که ژنوتیپ‌های ذرت در معرض سمیت با فلزات تیتانیوم، سلنیم و کادمیوم (۱۰۰ میلی‌گرم بر لیتر) قرار می‌گیرند فعالیت آنزیم GST به صورت معنی‌دار در برگ‌های تیمارهای مورد آزمایش بالاتر می‌رود. از آنجا که همراه با GST میزان آنزیم‌های آنتی‌اکسیدان دیگر مانند SOD و POD نیز به صورت معنی‌دار در تمام ژنوتیپ‌ها بالاتر رفته است، نشان‌دهنده نقش GST در فعالیت‌های آنتی‌اکسیدانی گیاه نیز است (Lian *et al.*, 2020; El-Ramady *et al.*, 2016).

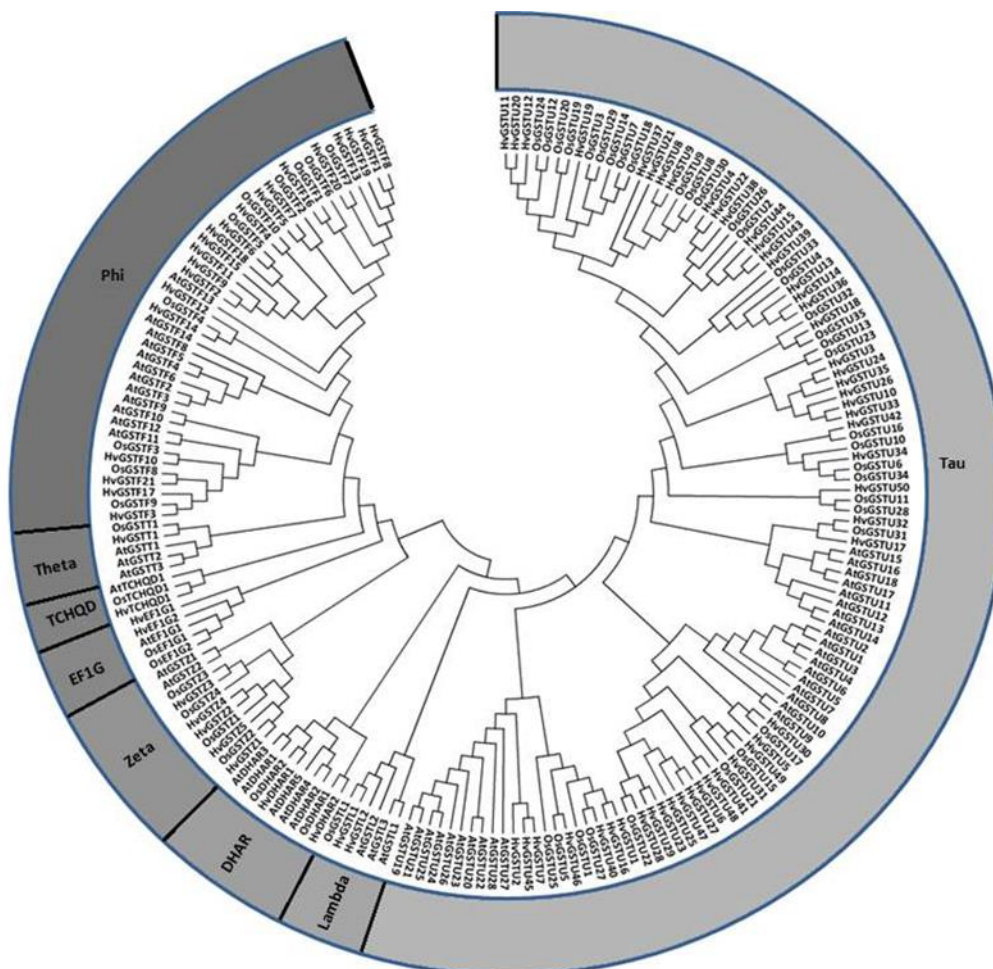
تنظیم بیان ژن و ساختار ژنومی GST در گیاهان: GSTها

در مراحل مختلف نمو گیاه از جنین‌زایی تا پیری حضور دارند که بیوستز و فعالیت آنزیم‌های مختلف GST در دو گیاه ذرت و برنج در بافت‌های متنوع خود شاهدهی بر این ادعا است (Soranzo *et al.*, 2004). آنزیم‌های دسته Tau به طور عمده در بافت‌های هوایی و کالوس بیان شده در حالیکه در دسته Phi بیشترین بیان در بافت‌های رویشی مشاهده می‌گردد و دسته Zeta در اکثر بافت‌ها بیان می‌شوند ولی بیان آن‌ها در شرایط تنش محدود است. اختصاصی بودن بیان GSTها در بافت‌های گیاهی می‌تواند تحت تأثیر شرایط و تیمارهای مختلف تغییر کند به طوریکه به عنوان مثال، ژن *ZmGSTF2* که به طور معمول در ریشه‌های گیاه ذرت (*Zea mays*) بیان می‌شود، با اعمال تیمار علف‌کش بیان این آنزیم در شاخه و برگ نیز مشهود است (Taylor *et al.*, 2013).

تنظیم بیان ژن GSTها به طور عمده در سطح رونویسی صورت می‌گیرد البته گزارش‌های محدودی مبنی بر تنظیم بیان پس از رونویسی نیز موجود می‌باشد (Davies and Caseley, 1999). تنظیم بیان هر یک از زیرواحدها تعیین‌کننده گستره شکل‌گیری همودایمر و هتروداایمرهای هر آنزیم است. در ذرت کاربرد ترکیبات ایمن‌کننده در برابر علف‌کش‌ها، موجب افزایش بیان ژن‌ها و القای سنتز دو زیرواحد *ZmGSTF2* و *ZmGSTF1* و تشکیل هتروداایمر *ZmGSTF1-2*، یکی از ایزوزیم‌های اصلی GST می‌شود (Taylor *et al.*, 2013).

در قیاس با پروموتورهای موجود در GST پستانداران، گیاهان فاقد اجزای تنظیم‌کننده زنبیوتیک‌ها، آنتی‌اکسیدان‌ها و

مقابله با این تنش‌ها مجهز شده‌اند. GSTها یکی از سازوکارهای دفاعی طبیعی داخلی گیاهان برای مقابله با تنش‌های غیرزیستی هستند و در این زمینه مطالعات گسترده‌ای صورت گرفته است. در پاسخ به بسیاری از محدودیت‌های محیطی، مطالعات اومیکس (ترانسکریپتومیکس یا پروتئومیکس) القا و افزایش بیان ژن در سطح mRNA یا پروتئین GSTها را در بسیاری از گونه‌ها بخوبی نشان می‌دهد (Sylvestre-Gonon *et al.*, 2019). هنگامی که یکی از ژن‌های GST از گیاه گوجه‌فرنگی به نام *LeGSTU2* به آرآیدوپسیس کلون شد، لاین‌های تراریخته با بیش‌بیانی این ژن، قدرت جوانه‌زنی، طول ریشه و همچنین مقاومت به شوری و تنش اسمزی ناشی از NaCl و مانیتول بالاتری داشتند. این ژن *LeGSTU2* با فعالیت GST و همزمان افزایش فعالیت آنزیم‌های آنتی‌اکسیدان سوپراکسید دیسموتاز (SOD) و پراکسیداز (POD) توان گیاه در تنظیم رادیکال‌های آزاد اکسیژن در افزایش تحمل به تنش را افزایش داد (Xu *et al.*, 2015). گیاهان تراریخته تنباکو با بیش‌بیانی ژن‌های GST از خانواده tau به نام‌های *CsGSTU1* و *CsGSTU2* گرفته از گیاه *Citrus sinensis* که مقاوم به علف‌کش فلورودیفن (fluorodifen) بودند، تحمل مناسبی به خشکی و شوری هنگامی که در محیط مانیتول ۸٪ و NaCl ۲۰۰ میلی‌مولار نیز از خود نشان دادند سازوکار حفاظتی در مقابل علف‌کش فلورودیفن اساساً ناشی از فعالیت اتصال‌دهنده گلوکوتایون احیا (GSH) در GSTها بوده به فعالیت آنتی‌اکسیدانی آن‌ها ارتباطی ندارد (Cicero *et al.*, 2015). در ارقام متحمل به خشکی گیاه جو زراعی (*Hordeum vulgare*) فعالیت آنزیمی GST و نیز بیان بعضی از ژن‌های GST نسبت به ژنوتیپ‌های حساس به صورت معنی‌دار در شرایط تنش خشکی بالاتر گزارش شده است (Rezaei *et al.*, 2013). مطالعات بسیاری نیز نشان داده است که تیمارهای شیمیایی مانند پیش‌تیمار سالیسیلیک اسید می‌تواند سبب القای بیان و یا افزایش فعالیت GST در گیاهان شود (Szepesi *et al.*, 2008).

شکل ۴- درخت فیلوژنی و رده بندی پروتئین های GST در گیاهان جو، برنج و آرابیدوپسیس. ساختار درخت فیلوژنی براساس هم ردیفی توالی های پروتئینی اعضای این خانواده پروتئینی با استفاده از نرم افزار MEGA4 به روش ClustalW و neighbor-joining به ترتیب برای ردیف آرای و ترسیم درخت انجام شده است. شاخص Bootstrap پس از هزار مرتبه تکرار در درخت مذکور لحاظ شده است. اسامی مربوط به هر یک از دسته ها بر روی شکل مشخص شده است (Rezaei et al., 2013).

دسته بندی شده اند، دو دسته Phi و Tau بیشترین تعداد GST را به خود اختصاص داده که نتیجه دابل شدن های متعدد طی تکامل در این دو دسته می باشد. به طوری که شباهت اسید آمینه های موجود در هر دسته بین ۵۰ تا ۶۰ درصد است (Wagner et al., 2002). مطالعه بر روی EST های موجود در بانک های اطلاعاتی Genbank/EMBL/DDBJ ۶۱ ژن GST شامل Tau (۴۰)، Phi (۱۶)، Zeta (۳) و Theta (۲) در گیاه برنج مشاهده گردید (Soranzo et al., 2004). نتایج حاصل از مطالعه رضایی و همکاران (۲۰۱۳) براساس هم ردیف سازی توالی های مربوط خانواده GST در گیاه جو، برنج و آرابیدوپسیس نشان داد که ۸۴ عضو خانواده ژنی GST جو در

الکترون دوست ها می باشند. عامل (octopine synthase) تنها جزء شناخته شده در پروموتور GST های موجود در سویا، گندم، توتون و آرابیدوپسیس است. به نظر می رسد این اجزاء فقط در شرایط تنش ها القاء می شوند، زیرا نه تنها به اکسین و سالیسیلیک اسید واکنش نشان داده بلکه در گیاهانی مانند آرابیدوپسیس، تنباکو و سویا به فلزات سنگین نیز حساس هستند (Chen and Singh, 1999). نمونه بارز پروموتور شناخته شده در GST ها مربوط به دسته Zeta در گیاه میخک است، این پروموتور دارای اجزای تنظیم کننده اتیلن می باشد (Maxson and Woodson, 1996). بعد از تکمیل پروژه ژنوم آرابیدوپسیس و برنج بسیاری از ژن های GST در این دو گیاه

می‌باشد، براساس تغییراتی مانند معاوضه (exchange) زمین و جهش‌زایی شکل گرفته است (Rezaei et al., 2013).

چشم‌انداز آینده در کاربرد GSTها: کاربرد GSTها در متابولیسم کردن و زیست‌پالایی آلاینده‌های زیستی مانند TNT، آنتراسن، کلرومکوآت کلرید به اثبات رسیده است. GSTهای دسته Tau آراییدوپسیس مانند U24 و U25 فعالیت سم‌زدایی در برابر TNT را نشان داده‌اند. گیاه تراریخته آراییدوپسیس با بیان افزایش یافته این GSTها در حذف TNT موجود در محیط به صورت قابل توجهی کارآمد بودند. بدیهی است این عملکرد در آینده می‌تواند در حذف این ترکیبات شیمیایی مضر توسط گیاهان کاربرد داشته باشد (Gunning et al., 2014). از سوی دیگر پروتئین BphKLB400 از باکتری *Burkholderia xenovorans* LB400 که یک آنالوگ آنزیم GST در این باکتری است و می‌تواند با فعالیت کلرزدایی از ترکیبات سمی ارگانیک کلرینت‌شده، آن را کاتالیز کند. این باکتری با این قابلیت در بیوتکنولوژی محیطی و زیست‌پالایی مورد توجه قرار گیرد (McGuinness et al., 2007).

جمع‌بندی

در این مقاله ویژگی‌های کلیدی خانواده چندزنی و بزرگ GSTهای گیاهی بررسی شد. بی‌تردید، تجزیه و تحلیل بیشتر این آبرخانواده پروتئینی، نمونه‌های دیگری از ویژگی‌های گسترده آن را در فیزیولوژی گیاهی مانند فتوسنتز، تنفس، سنتز متابولیت‌های ثانویه، نقش آنتی‌اکسیدانی و تحمل در برابر تنش‌های زیستی و غیرزیستی، سم‌زدایی زنبیوتیک‌ها و غیره نشان خواهد داد. اگرچه در این زمینه‌ها پژوهش‌های بسیاری صورت گرفته، ولی هنوز دامنه بسیار زیادی از سؤالات درباره نحوه تکامل خانواده بزرگ GSTهای گیاهی، دلیل و چگونگی میزان بالای پلی‌مورفیسم در GSTهای گیاهی، چگونگی دخالت این پروتئین‌ها در متابولیسم متابولیت‌های ثانویه، امکان وجود سوبستراهای شناخته نشده بجز زنبیوتیک‌ها و رادیکال‌های آزاد اکسیژن (ROS) و سؤال‌های بسیار دیگری بدون جواب است و نیازمند پژوهش‌های گسترده آینده است. مسیر

هشت دسته مختلف از این آنزیم وجود دارد. از هشت دسته موجود در گیاه جو، بزرگترین گروه متعلق به گروه Tau با ۵۰ عضو است و گروه Phi با ۲۱ عضو در رده بعدی است. پنج عضو از گروه Zeta و دو عضو از گروه‌های DHAR و EF1G و LAMBDA وجود دارند و از هر کدام از گروه‌های TETA، TCHQD نیز یک عضو دیده می‌شود. زمین‌های حفاظت‌شده هشت رده GST گیاهان برنج، جو و آراییدوپسیس در شکل ۴ نشان داده شده است (Rezaei et al., 2013).

راز تکامل GSTها: GSTها از نظر تکاملی پروتئین‌هایی بسیار قدیمی هستند. ساختار GSTها در پروکاریوت‌ها و یوکاریوت‌ها تا به حال از طریق کریستالوگرافی و پراش پرتو ایکس مشخص شده است و نشان از ساختار بسیار حفظ‌شده این پروتئین‌ها در طول تکامل دارد (Dixon and Edwards, 2009). تجزیه و تحلیل فیلوژنتیک نشان می‌دهد که تمام گلوکوتایون S-ترانسفرازهای محلول از یک ژن پیش‌ساز اجدادی، از طریق هر دو مسیر همگرا و واگرا به وجود آمده‌اند (Mohsenzadeh et al., 2011). فرآیند دوبر شدن ساختار ژنومی نیز در درون گونه‌ها مکرر اتفاق افتاده و به نظر می‌رسد در تکامل ژن‌های GST دوبر شدن نقش مهم و اساسی داشته است. در بسیاری از موارد و مطالعه گیاهان میخک، آراییدوپسیس و گندم با دوبر شدن ژن، یک نقش و عملکرد جدید برای ژن مربوطه به وجود می‌آید (Soranzo et al., 2004). در گیاه جو نیز تکامل اعضای خانواده GST براساس دوبر شدن شکل گرفته و عملکردهای جدیدی برای برخی اعضا به وجود آمده است (Jain et al., 2010). از سوی دیگر، زمین‌انتهایی آمین در آنزیم‌های گلوکوتایون S-ترانسفراز در انتقال گلوکوتایون‌های تیوله بسیار اهمیت دارد. این گلوکوتایون‌های تیوله با استخلاف‌های آبگریزی که در زمین‌انتهایی کربوکسیل دارند، وارد واکنش شده و منجر به غیرفعال شدن مواد سمی به‌عنوان سوبسترا می‌شوند. لذا تعیین الگوی این زمین، از عوامل مهم در شناسایی اعضای این خانواده است. شواهد مطالعات ساختار ژنومی بیانگر آن است که تکامل مربوط به این زمین که مسئول اتصال به گلوکوتایون

تحقیقات فیزیولوژی مولکولی پژوهشگاه بیوتکنولوژی کشاورزی در شناسایی ساختار، فعالیت و عملکرد GST قدردانی می‌شود. همچنین نویسندگان مقاله مراتب سپاس خود را از قطب آنتی‌اکسیدان‌های گیاهی و نیز انجمن فیزیولوژی گیاهی ایران برای اختصاص یک شماره ویژه از مجله وزین فرآیند و کارکرد گیاهی به مبحث مهم آنتی‌اکسیدان‌ها اعلام می‌نمایند.

کاربردهای وسیع اعضای این خانواده پروتئینی در حوزه نانوتکنولوژی، بیوتکنولوژی، تولید آنتی‌اکسیدان‌های غذایی، زیست‌پالایی و گیاه‌پالایی بسیار روشن است.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از همکاری ارزشمند دکتر کاظم رضایی عضو هیات علمی دانشگاه ساسکاچوان کانادا و کارشناسان بخش

منابع

- Armstrong, R. N. (1997) Structure, catalytic mechanism, and evolution of the glutathione transferases. *Chemical Research in Toxicology* 10: 2-18.
- Axarli, I. A., Rigden, D. J. and Labrou, N. E. (2004) Characterization of the ligandin site of maize glutathione S-transferase I. *Biochemical Journal* 382: 885-893.
- Babu, M., Gagarinova, A. G., Brandle, J. E. and Wang, A. (2008) Association of the transcriptional response of soybean plants with soybean mosaic virus systemic infection. *Journal of General Virology* 89: 1069-1080.
- Basantani, M., Srivastava, A. and Sen, S. (2011) Elevated antioxidant response and induction of tau-class glutathione S-transferase after glyphosate treatment in *Vigna radiata* (L.) Wilczek. *Pesticide Biochemistry and Physiology* 99: 111-117.
- Brown, H. M. (1990) Mode of action, crop selectivity, and soil reactions of the sulfonylurea herbicides. *Pesticide Science* 29: 263-281.
- Chen, I. H., Chiu, M. H., Cheng, S. F., Hsu, Y. H. and Tsai, Ch. (2013) The glutathione transferase of *Nicotiana benthamiana* Nb GSTU 4 plays a role in regulating the early replication of Bamboo mosaic virus. *New Phytologist* 199: 749-757.
- Chen, W. and Singh, K. B. (1999) The auxin, hydrogen peroxide and salicylic acid induced expression of the Arabidopsis GST6 promoter is mediated in part by an ocs element. *The Plant Journal* 19: 667-677.
- Chronopoulou, E., Ataya, F. S., Pouliou, F., Perperopoulou, F., Georgakis, N., Nianiou-Obeidat, I., Madesis, P., Ioannou, E. and Labrou, N. E. (2017) Structure, evolution and functional roles of plant glutathione transferases. *Glutathione in plant growth, development, and stress tolerance*. Springer 195-213.
- Chronopoulou, E., Madesis, P., Tsaftaris, A. and Labrou, N. E. (2014) Cloning and characterization of a biotic-stress-inducible glutathione transferase from *Phaseolus vulgaris*. *Applied Biochemistry and Biotechnology* 172: 595-609.
- Cicero, L. L., Madesis, P., Tsaftaris, A. and Piero, A. R. L. (2015) Tobacco plants over-expressing the sweet orange tau glutathione transferases (CsGSTUs) acquire tolerance to the diphenyl ether herbicide fluorodifen and to salt and drought stresses. *Phytochemistry* 116: 69-77.
- Conn, S., Curtin, C., Bezier, A., Franco, C. and Zhang, W. (2008) Purification, molecular cloning, and characterization of glutathione S-transferases (GSTs) from pigmented *Vitis vinifera* L. cell suspension cultures as putative anthocyanin transport proteins. *Journal of Experimental Botany* 59: 3621-3634.
- da Fonseca, R. R., Johnson, W. E., O'Brien, S. J., Vasconcelos, V. and Antunes, A. (2010) Molecular evolution and the role of oxidative stress in the expansion and functional diversification of cytosolic glutathione transferases. *BMC Evolutionary Biology* 10: 1-11.
- Davies, J. and Caseley, J. C. (1999) Herbicide safeners: a review. *Pesticide Science* 55: 1043-1058.
- Deponte, M. (2013) Glutathione catalysis and the reaction mechanisms of glutathione-dependent enzymes. *Biochimica et Biophysica Acta (BBA) - General Subjects* 1830: 3217-3266.
- Dixon, D. P. and Edwards, R. (2009) Selective binding of glutathione conjugates of fatty acid derivatives by plant glutathione transferases. *Journal of Biological Chemistry* 284: 21249-21256.
- Dixon, D. P., Sellars, J. D. and Edwards, R. (2011) The Arabidopsis phi class glutathione transferase At GSTF2: binding and regulation by biologically active heterocyclic ligands. *Biochemical Journal* 438: 63-70.
- Eder, J. and Cosio, E. G. (1994) Elicitors of plant defense responses. In: *International Review of Cytology* (eds. Jeon, K. W. and Jarvik, J.) Pp. 1-36. Academic Press.
- Edwards, R., Dixon, D. P. and Walbot, V. (2009) Plant glutathione S-transferases: enzymes with multiple functions in sickness and in health. *Trends in Plant Science* 5: 193-198.

- El-Ramady, H., Abdalla, N., Taha, H. S., Alshaal, T., El-Henawy, A., Salah, E. D. F., Shams, M. S., Youssef, S. M., Shalaby, T. and Bayoumi, Y. (2016) Selenium and nano-selenium in plant nutrition. *Environmental Chemistry Letters* 14: 123-147.
- Frova, C. (2003) The plant glutathione transferase gene family: Genomic structure, functions, expression and evolution. *Physiologia Plantarum* 119: 469-479.
- Frova, C. (2006) Glutathione transferases in the genomics era: new insights and perspectives. *Biomolecular Engineering* 23: 149-169.
- Georgakis, N., Poudel, N., Papageorgiou, A. C. and Labrou, N. E. (2020) Comparative structural and functional analysis of phi class glutathione transferases involved in multiple-herbicide resistance of grass weeds and crops. *Plant Physiology and Biochemistry* 149: 266-276.
- Gong, H., Jiao, Y., Hu, W. W. And Pua, E. C. (2005) Expression of glutathione-S-transferase and its role in plant growth and development *in vivo* and shoot morphogenesis *in vitro*. *Plant Molecular Biology* 57: 53-66.
- Gullner, G., Komives, T., Kiraly, L. and Schroder, P. (2018) Glutathione S-transferase enzymes in plant-pathogen interactions. *Frontiers in Plant Science* 9: 1-19.
- Gunning, V., Tzafestas, K., Sparrow, H., Johnston, E. J., Brentnall, A. S., Potts, J. R., Rylott, E. L. and Bruce, N. C. (2014) Arabidopsis glutathione transferases U24 and U25 exhibit a range of detoxification activities with the environmental pollutant and explosive, 2, 4, 6-trinitrotoluene. *Plant Physiology* 165: 854-865.
- Hu, B., Zhao, J., Lai, B., Qin, Y., Wang, H. and Hu, G. (2016) LcGST4 is an anthocyanin-related glutathioneS-transferase gene in *Litchi chinensis* Sonn. *Plant Cell Reports* 35: 831-843.
- Jain, M., Ghanashyam, C. and Bhattacharjee, A. (2010) Comprehensive expression analysis suggests overlapping and specific roles of rice glutathione S-transferase genes during development and stress responses. *BMC Genomics* 11: 1-17.
- Kitamura, S., Akita, Y., Ishizaka, H., Narumi, I. and Tanaka, A. (2012) Molecular characterization of an anthocyanin-related glutathione S-transferase gene in cyclamen. *Journal of Plant Physiology* 169: 636-642.
- Kumar, S., Asif, M. H., Chakrabarty, D., Tripathi, R. D., Dubey, R. S. and Trivedi, P. K. (2013) Expression of a rice Lambda class of glutathione S-transferase, OsGSTL2, in Arabidopsis provides tolerance to heavy metal and other abiotic stresses. *Journal of Hazardous Materials* 248: 228-237.
- Kumar, S. and Trivedi, P. K. (2018) Glutathione S-Transferases: Role in combating abiotic stresses including arsenic detoxification in plants. *Frontiers in Plant Science* 9.
- Lallement, P. A., Brouwer, B., Keech, O., Hecker, A. and Rouhier, N. (2014) The still mysterious roles of cysteine-containing glutathione transferases in plants. *Frontiers in Pharmacology* 5: 192.
- Lian, J., Zhao, L., Wu, J., Xiong, H., Bao, Y., Zeb, A., Tang, J. and Liu, W. (2020) Foliar spray of TiO₂ nanoparticles prevails over root application in reducing Cd accumulation and mitigating Cd-induced phytotoxicity in maize (*Zea mays* L.). *Chemosphere* 239: 124794.
- Maxson, J. and Woodson, W. (1996) Ethylene-responsive gene expression during carnation flower senescence. *International Postharvest Science Conference Postharvest* 96 464.
- McGuinness, M., Mazurkiewicz, V., Brennan, E. and Dowling, D. (2007) Dechlorination of pesticides by a specific bacterial glutathione S-transferase, BphKLB400: potential for bioremediation. *Engineering in Life Sciences* 7: 611-615.
- Mohsenzadeh, S., Esmaeili, M., Moosavi, F., Shahrtash, M., Saffari, B. and Mohabatkar, H. (2011) Plant glutathione S-transferase classification, structure and evolution. *African Journal of Biotechnology* 10: 8160-8165.
- Nianiou-Obeidat, I., Madesis, P., Kissoudis, C., Voulgari, G., Chronopoulou, E., Tsaftaris, A. and Labrou, N. E. (2017) Plant glutathione transferase-mediated stress tolerance: functions and biotechnological applications. *Plant Cell Reports* 36: 791-805.
- Noctor, G., Queval, G., Mhamdi, A., Chaouch, S. and Foyer, Ch. (2011) Glutathione. *The Arabidopsis Book/American Society of Plant Biologists* 9.
- Rezaei, M. K., Shobbar, Z. S., Shahbazi, M., Abedini, R. and Zare, S. (2013) Glutathione S-transferase (GST) family in barley: identification of members, enzyme activity, and gene expression pattern. *Journal of Plant Physiology* 170: 1277-1284.
- Scalla, R. and Roulet, A. (2002) Cloning and characterization of a glutathione S-transferase induced by a herbicide safener in barley (*Hordeum vulgare*). *Physiologia Plantarum* 116: 336-344.
- Shi, H. Y., Li, Z. H., Zhang, Y. X., Chen, L., Xiang, D. Y. and Zhang, Y. F. (2014) Two pear glutathione S-transferases genes are regulated during fruit development and involved in response to salicylic acid, auxin, and glucose signaling. *PLoS One* 9: e89926.
- Skopelitou, K., Muleta, A. W., Papageorgiou, A. C., Chronopoulou, E. and Labrou, N. E. (2015) Catalytic features and crystal structure of a tau class glutathione transferase from *Glycine max* specifically upregulated in response to soybean mosaic virus infections. *Biochimica et Biophysica Acta (BBA)-Proteins and Proteomics* 1854: 166-177.

- Soranzo, N., Gorla, M. S., Mizzi, L., De Toma, G. and Frova, C. (2004) Organisation and structural evolution of the rice glutathione S-transferase gene family. *Molecular Genetics and Genomics* 271: 511-521.
- Su, T., Xu, J., Li, Y., Lei, L., Zhao, L., Yang, H., Feng, J., Liu, G. and Ren, D. (2011) Glutathione-indole-3-acetonitrile is required for camalexin biosynthesis in *Arabidopsis thaliana*. *The Plant Cell* 23: 364-380.
- Sylvestre-Gonon, E., Law, S. R., Schwartz, M., Robe, K., Keech, O., Didierjean, C., Dubos, C., Rouhier, N. and Hecker, A. (2019) Functional, structural and biochemical features of plant serinyl-glutathione transferases. *Frontiers in Plant Science* 10: 608.
- Szepesi, A., Csiszar, J., Galle, A., Gemes, K., Poor, P. and Tari, I. (2008) Effects of long-term salicylic acid pre-treatment on tomato (*Lycopersicon esculentum* Mill. L.) salt stress tolerance: Changes in glutathione S-transferase activities and anthocyanin contents. *Acta Agronomica Hungarica* 56: 129-138.
- Taylor, V. L., Cummins, I., Brazier-Hicks, M. and Edwards, R. (2013) Protective responses induced by herbicide safeners in wheat. *Environmental and Experimental Botany* 88: 93-99.
- Vaish, S., Gupta, D., Mehrotra, R., Mehrotra, S. and Basantani, M. K. (2020) Glutathione S-transferase: a versatile protein family. *3 Biotech* 10: 321.
- Wagner, U., Edwards, R., Dixon, D. P. and Mauch, F. (2002) Probing the diversity of the Arabidopsis glutathione S-transferase gene family. *Plant Molecular Biology* 49: 515-532.
- Xu, J., Xing, X. J., Tian, Y. S., Peng, R. H., Xue, Y., Zhao, W. and Yao, Q. H. (2015) Transgenic Arabidopsis plants expressing tomato glutathione S-transferase showed enhanced resistance to salt and drought stress. *PloS One* 10: e0136960.
- Zettl, R., Schell, J. and Palme, K. (1994) Photoaffinity labeling of *Arabidopsis thaliana* plasma membrane vesicles by 5-azido-[7-³H] indole-3-acetic acid: identification of a glutathione S-transferase. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 91: 689-693.

Glutathione-S transferases and their function as a protein superfamily in plants

Maryam Shahbazi ^{1*}, Amin Karami ², Mohammad Saeed Pazirandeh³, Zahra Sadat Shobbar⁴

¹ Department of Environment, Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources

² Department of Plant Biology, Faculty of Biology, University of Tehran

³ Department of Biology, Faculty of Basic Sciences, Bu Ali Sina University, Hamedan

⁴ Systems Biology, Agricultural Biotechnology Research Institute, Agricultural Research, Education and Extension Organization (AERRO)

(Received: 29/10/2021, Accepted: 08/05/2022)

Abstract

Glutathione s transferase (GST) is one of the largest protein and multigene families present in all plant species and other living organisms. With respect to these proteins, which are highly inducible to stress and internal and external stimuli, several functions in plants have been identified, including implication in secondary metabolism, growth and development, detoxification of herbicides, as well as coping with environmental stresses such as drought, heat, and salinity through antioxidant activity. These enzymes lead to cell detoxification by binding glutathione to a variety of substrates such as endobiotics and xenobiotics. Most GSTs are cytoplasmic soluble enzymes, but mitochondrial and microsomal isoforms are also have been known in plants and animals. This article presents some of the most important recent findings on the evolution of GST, its frequency and structural features, with an emphasis on their role in plants. Also, the latest applications of this family of proteins in environmental biotechnology will be mentioned.

Keywords: Antioxidant, Biotechnology, Detoxification, Glutathione S-transferase, Growth and development, Secondary metabolism

Corresponding author, Email: maryam.shahbazi@gau.ac.ir